2008 жыл, 1-чи АВГУСТ, БАЙРЫМ КЮН. № 148 (17999)

ЗАМАН

ГАЗЕТ 1924 ЖЫЛДАН БЕРИ ЧЫГЪАДЫ

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ
Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

БАГЪАСЫ 3 СОМДУ

Шахматладан дунияны чемпионаты

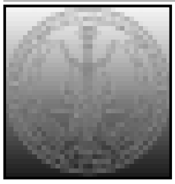

Тау миллетли къыз бла боракъ

Хар тюрлю магъаналы спорт эришиуню да кесини символикасы болмай амалы жокъду. Тиширыуланы араларында шахматладан дунияны чемпионаты да ол тёрени бузмазгъа кюрешгенди. Аны белгисини, дууасыны эм майдалларыны авторлары, КъМР-ни Суратчыларыны союзуну председателини орунбасары, художник-график Заур Бгажноков ол символлада ишленнген суратла не магъана тутханларыны юсюнден айтханды.

- Эмблемада миллет кийим кийип тургъан къызны сураты эришиу кавказ республикада бардырылгъанына белгисиди, - дейди ол.- Аны ачыкъ къол аязлары да къонакъбайлыкъны, таза жюреклиликни юслеринден айтадыла. Башындагъы коронасы уа турнирни бийик даражалылыгъын суратлайды. Аны юсюнде уа - ФИДЕ-ни эмблемасы эм Минги тау. Ол а чемпионатны къайда ётгенини юсюнден кезиулю кере хапарлайды.

Эришиуню дууасы уа лавр бутакъчыгъы эм коронасы бла боракъды. Анда автор шахмат фигураны бла таулу миллетле бек сюйген атны сыфатларын бирикдиргенди.

Майдалны бет жанында да эмблема суратланыпды. Экинчи жанында уа республиканы картасыны юсю бла учхан боракъ, Нальчик эм Минги тау бардыла.

Ол символланы чемпионатны къурау комитети кесини кезиулю жыйылыуунда къабыл кёргенди. Андан сора да, эришиуге къатышырыкълагъа эм къонакълагъа деп ол белгиле бла ручкала, блокнотла, футболкала, бейсболкала, сумкала жарашдырыла турадыла. Ала дагъыда чакъырыу билетледе бла бейджледе да боллукъдула.

Дагъыда символла баннерледе, чемпионатны ачылыуу боллукъ Жашил театрны сахнасын жасагъанда да хайырланыллыкъдыла. Кёп болмай а чемпионатны бюллетени да чыкъгъанды. Аны бетлеринде КъМР-ни Президенти Арсен Каноковну, Къалмукъ Республиканы Президенти, ФИДЕ-ни президенти Кирсан Илюмжиновну, РФ-ни Правительствосуну вице-премьери, РФ-ни шахмат федерациясыны председатели Александр Жуковну эм Россейни спорт, туризм эм жаш тёлю политика жаны бла министри Виталий Муткону чемпионатха къатышханлагъа алгъышлау сёзлери басмаланадыла. Анда орус эм ингилиз тилледе къурау комитетге киргенлени, биринчи раундда ойнарыкъланы, эришиулеге къатышырыкъланы тизмелери эм раундланы расписаниялары да бардыла. Дагъыда бюллетеньде битеу 11 чемпионканы да суратларын, ФИДЕ-ни тарыхыны эм республиканы юсюнден информацияла басмаланадыла. Кабарты-Малкъарны юсюнден ариу суратлары бла журнал а жууукъ заманда чемпионатха къатышырыкъ 64 шахматистканга жиберилликди.

Джамиля ХАГАРОВА, КъМР-ни Президентини бла Правительствосуну пресс-службасы.

ПРЕСС-КОНФЕРЕНЦИЯ

«Орталыкъ эм гитче ГЭС-лени къурулушларын бардырыуну баш борчубузгъа санайбыз»

«РусГидро» ачыкъ акционер обществону Къабарты-Малкъарда филиалында жылны биринчи жарымында этилген ишлени итогларын эм экинчи жарымжыллыкъгъа борчланы сюзюуге жораланнган пресс-конференция болгъанды. Республиканы асламлы информация органларыны келечилери бла филиалны генеральный директору Сотталаны Алий, аны орунбасарлары Жангоразланы Хаждаут эм Станислав Керефов, баш инженер Мисирланы Мурадин, баш бухгалтер Марят Урусова тюбешгендиле.

Ала журналистлеге билдиргенлерине кёре, быйыл биринчи июльда «Каскад Нижнечерекских ГЭС» ачыкъ акционер обществону «ГидроОГК» компаниягъа къошуу ишле бошалгъандыла. Ары дери уа-25-чи июльда - «ГидроОГК» - ны акционерлерини жыйылыуларында компанияны атын «РусГидро» деп тюрлендирирге оноу этилген эди. Ол алай ишни жангы стратегиясы, компания багъалы къагъытланы ич эм тыш къыраллы рынокларына чыкъгъаны бла байламлы этилгенди.

Аны себепли «Каскад Нижнечерекский ГЭС» энди быллай ат жюрютеди: филиал «РусГидро»-«Кабардино-Балкарский филиал» деп. Аты тюрленнгенликге, компанияны не иши, не структурасы тюрленмегендиле. Алгъыннгы каскадны оноуунда болгъан Аушигер, Бахсан, Акъбаш, Мухол эм Бахсан-Малка илипиндеги ГЭС-ле филиалны оноуунда къаладыла. Къашхатау ГЭС а келир жылда хайырланылыргъа берилликди.

Ол объектлени производство фондларын жангыртыуну юсюнден вопросла жаланда «ГидроОГК»-ны къауумуна къошулгъандан сора тамамланылып тебирегендиле. Андан бери битеу станциялада ремонт ишле бардырылгъандыла, аланы техника кючлери жангыртылгъандыла, алай этилгени уа оборудованияны ышаннгылы эм къоркъуусуз ишлеуюн жалчытханды. Аны хайырындан, озгъан жылдача, быйыл да ишчилени терсликлери бла бир авария да болмагъанды, технологиягъа да бузукълукъ этилмегенди. Жайда къутуруп келген суула хата салмазча, битеу мадарла этилгендиле. Жылны башындан бери 146,7 миллион киловатт-сагъат электрокюч чыгъарылгъанды, ол а былтыргъы кёрюмдюден жети процентге кёпдю.

«Каскад Нижнечерекский ГЭС» ишлеп башлагъанлы бюджетлени битеу тюрлюлерине 127 миллион сом налогла эм сборла тёленнгендиле, ол санда жер-жерли бюджетге 32 миллион эм республикалы бюджетге 62 миллион сом. Ол эки бюджетге да быйыл озгъан жылдан эсе кёп ахча ётдюрюллюкдю деп турадыла компанияда.

«РусГидро» кесини источниклерин жангыртыуну мурдорунда электрокюч чыгъарыу жаны бла алчылыкъны тутханы себепли гидроэнергетиканы мындан ары да айныта барыугъа энчи эс бурады. Ол жаны бла уа артыгъыракъда бек перспективалы регионнга Юг федеральный округ саналады.

Россейни Юг жанын айныууну инвестиция программасыны чеклеринде эм КъМР-ни Правительствосуну бла «РусГидрону» араларында этилген келишиулюкге тийишлиликде компания Къабарты-Малкъар Республикада орталыкъ эм гитче ГЭС-лени къурулушларын бардырады. Къашхатау ГЭС-де бюгюнлюкде 1.200 къурулушчула бла монтажчыла, тийишли техника ишлейдиле. Зарагиж (14,8 мегаватт), Адыр-Суу (24 мегаватт), Къара-Суу (5,2 мегаватт) эм Огъары Малкъар (14,7 мегаватт) гитче ГЭС-лени проектлерин жарашдырыу жаны бла ишле бардырыла турадыла.

Зарагиж гитче ГЭС-ни къурулушуну инвестиция проектин жашауда бардырыр ючюн, КъМР-де «Малые ГЭС КБР» деген ачыкъ акционер общество къуралгъанды. Аны учредительлери «Новая энергия» фонд -«РусГидрону» гитче гидроэнергетиканы айнытыуну программасыны оператору эм инвестор болуп сюелген «Къабмалкъгидрокъурулушдула». Каскад Нижнечерекский ГЭС»-ни экинчи кезиую эм гитче ГЭС-ле ишленип бошалсала, ала жай кезиуде битеу республикада хайырланылгъан электрокючню 50 процентин чыгъарлыкъдыла.

ТОКУМАЛАНЫ Хусейн.

Политика

Дмитрий Медведев Къарачай-Черкесни таматасыны къуллугъуна Эбзеланы Борисни кёргюзтгенди

Россей Федерацияны Президенти Дмитрий Медведев Къарачай-Черкесни Халкъ Жыйылыууну къарамына республиканы башчысына кандидатха Эбзеланы Борисни кёргюзтгенди. Аны юсюнден Кремльни пресс-службасы билдиргенди.

Борис Сафарович бир бёлек законопроектлени, ол санда РФ-ни Конституциясыны проектин жарашдырыугъа къатышханды. 1991 жылда уа Конституция Сюдню Судьясына айырылгъанды. РФ-ни Конституциялы Сюдюню юсюнден федеральный конституциялы законну жарашдыргъанладан бириди.

Эбзеланы Сафарны жашы Борис 1950 жылда 25-чи февральда Къыргъыз ССР-ни Фрунзе областыны Къызыл Аскер районуну Джангы-Джер элинде туугъанды. 1972 жылда Саратовдагъы Д.И. Курский атлы юридический институтну бошагъанды эм ол институтда аспирантурада окъугъанды.

1975-1976 жыллада болжаллы халда аскерде къуллукъ этгенди. Андан запасха чыкъгъандан сора Саратовдагъы юридический институтда преподаватель, тамата преподаватель, доцент, къырал правону кафедрасыны профессору болуп ишлегенди. 1989 жылда уа доктор диссертациясын къоруулап, юридический илмуланы доктору деген атха тийишли болгъанды.

Эбзеланы Борис тёрт монографияны авторуду. Юйдегилиди, бир жашны атасыды.

Чекленнген жууаплылыгъы болгъан «Хабаз» обществода кёп адам ишлейди. Аланы санында Мусукланы Фатима да. Ол анда эрттеден бери бет жарыкълы урунады, шешаланы суу бла толтурады. Уста специалистни коллективде намысы жюрюйдю.

Суратны Мамайланы Алий алгъанды.

Конституция сюд

Ахыр оноу чыгъарылмагъанды

Правительствону юйюнде КъМР-ни Конституция сюдю кесини кезиулю жыйылыуун бардыргъанды. Аны ишине республиканы Конституция сюдюню Председатели Геляхланы Абдуллах, КъМР-ни Президентини бла Правительствосуну Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентинде бла сюд органларында келечиси Залим Кашироков, Баш сюдню председателини заместители Заур Кадзоков эм башхала къатышхандыла. Ол кюн анда 2002 жылда Юг федеральный округну жеринде болгъан табийгъат къыйынлыкъдан сора мюлкюне хата тюшген Владимир Татуевни тарыгъыу къагъытына къаралгъанды.

Анда Владимир Аминович КъМР-ни Правительствосуну 2008 жылда 3-чю мартда чыгъарылгъан «О внесении изменений в сводный список семей граждан Кабардино-Балкарской Республики, лишившихся жилья в результате наводнений, происшедших в июне 2002 года на территории ЮФО» 44-чю номерли-ПП деген буйругъуну конституция кючю болмагъанын тохташдырыуну юсюнден тилейди. Алгъадан анга КъМР-ни Правительствосуну 2002 жылда 12-чи июньда къабыл этилген буйругъуна кёре, анасындан къалгъан юйю ючюн 162 800 сом тёленирге тийишли эди. Алай ол ахчадан Татуев бир сом да алмагъанды.

Андан сора ол жарсыуу бла В. Татуев Черек район сюдге, ызы бла уа Баш сюдге да баргъанды. Ала экиси да ол тюз болгъанын тохташдыргъандыла. Алай КъМР-ни Правительствосу биз башда айтхан 44-чю ПП-номерли буйругъу уа аны компенсация берилирге тийишлилени тизмесинден кетертгенди. Алай бла Владимир Татуев ишин Конституциялы сюдге бергенди. Аны тарыгъыуун бу орган да тюзге санагъанды.

Ол кюн Геляхланы Абдуллах документлеге кёре бир кере берилген 20 минг сом болушлукъну аны орнуна аты, тукъуму да Владимир Татуев болгъан, алай Аушигерде жашамагъан биреулен алгъанын билдиргенди .

Правительствону атындан сюдде Залим Кашироков сёлешгенди.

Ишни юсюнден ахыр оноу ол кюн да чыгъарылмагъанды. Гелях улу айтханнга кёре, кезиулю жыйылыу къачан боллугъуну юсюнден билдирилликди.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

ФЕСТИВАЛЬ

Нальчик къонакъбайлыкъ этерикди

1-чи-10-чу августда Къабарты-Малкъарда КъМКъУ-ну мурдорунда СНГ-ны жаш тёлюсюню «Содружество талантов-2008» деген биринчи чыгъармачылыкъ фестивалы бардырыллыкъды. Аны къууанчлы халда ачылыуу шабат кюн 10 сагъатда университетден 400-жыллыкъны майданына дери парад-карнавал халда барыу бла башланырыкъды.

Фестивальгъа жаш алимле, студент эм жаш тёлю организацияланы башчылары, спортсменле, артистле къатышырыкъдыла. Тюрлю-тюрлю вопрослагъа кёре «тёгерек столла» бардырыллыкъдыла, спорт эришиуле, концертле бла конкурсла боллукъдула. Къонакъла бир къауум интернат-школлагъа жандауурлукъ акцияла бла да барлыкъдыла.

Ала Европаны бек бийик тауу - Минги тауну- тёппесине чыгъар акъылдадыла

КЪАСЫМЛАНЫ Аминат.

СЕМИНАР

Юйренирча затла да бар эдиле

Бизни республиканы эл мюлкю бла байламлы ведомстволаны эм организацияланы келечилеринден къуралгъан делегация озгъан ыйыкъда Краснодар крайны Гулькевический районунда болгъанды. Агропромышленность комплексде ырысхыны аяулу къоратыуну технологияларын хайырланыу жаны бла сынауну кенг жайыугъа жораланып бардырылгъан семинаргъа-кенгешге КъМР-ни Эл мюлк эм аш-азыкъ министерствосуну, «Россейли эл мюлк ара» федеральный къырал учреждениеяны КъМР-де филиалыны, «Къабарты-Малкъар эл мюлк илму-излем институт» илму учреждениеяны специалистлери, илму къуллукъчулары къатышхандыла.

Семинаргъа-кенгешге къатышханла Краснодар крайны бек онглу, мюлклеринден бирине саналгъан «Наша Родина» атлы эл мюлк производство кооперативинде болгъандыла, жерчиликде иш къалай къуралгъаны бла шагъырейленнгендиле. Быйыл ол мюлкде кюзлюк будайны тирликлилиги, бир гектаргъа алгъанда, 60 центнерден озгъанды. Алчы коллективге башчылыкъ этген Николай Дам билдиргеннге кёре, бу мюлкде ырысхыны аяулу къоратыу жаны бла ахшы мадарладан бири урлукъ себиуде жерни сюрюп кюрешмей хайырланыуду. Алай бла бир гектар сюргю жерге этилген къоранчла юч кереге азаядыла, бай тирлик да алынады.

Къобанчыла жерни топурагъын хазырлауда Аргентинадан келтирилген техниканы къалай хайырланылгъанын, иш къалай къорагъанын кюзлюкле себиллик сабанлада да кёргюзтгендиле.

«Россейли эл мюлк ара» федеральный къырал учреждениеяны Къабарты-Малкъарда филиалыны таматасы Станислав Блиев былай дегенди: «Быллай технологиягъа кёчюу битимлени алышындырып себиу (севооборот) къалай тохташдырыллыгъын, ол не да бу битимни себер ючюн, топуракъ къалай жарашдырылыргъа керек болгъанын, жер семиртгичле къалай берилликлерин, битимлени къоруулауну амалларын, машина-трактор парк хайырланылырын эсепге алыргъа керекди. Продукцияны аслам алырча, конкуренциягъа чыдарча этер ючюн, битеу ишлени комплекс халда бардырыргъа керек боллукъду. Мында кёргюзтюлген техника, сёзсюз, шёндюгю излемлеге келишеди, къысха болжалда кёп иш къоратыргъа онг береди. Бизни республиканы эл мюлк продукция чыгъарыучулары аны таукел алыргъа боллукъдула».

Семинаргъа къатышханла, экскурсия бошалгъандан сора, бу башламчылыкъгъа кёз къарамларын, оюмларын билдиргендиле. Аллай ушакъны кезиуюнде ол бек алгъа эл мюлкню уллу модернизациялауну, битимлени алышындырып себиуню тюрлендириуню, кёп ырысхы къоратылырын излеригин бирча айтхандыла.

Къобан аграрный университетни келечилери уа малчылыкъда биопрепаратланы хайырланыу жаны бла бирге ишлерге хазырлыкъларын билдиргендиле. Эм ахырында Россейн и Эл мюлк академиясыны «Къабарты-Малкъар эл мюлк илму-излем институту» къырал илму учреждениеяны директору Арсен Маремуков семинарны къурагъанлагъа ыспас этгенди, Краснодар крайны аграрийлерин бизни республиканы сабанларында болургъа чакъыргъанды. «Биз нартюх ёсдюрюуде иги сынау жыйышдыргъанбыз, элита сортлу урлукълукъ картоф ёсдюрюу жаны бла уллу иш бардыргъанбыз. Сынаууубузну бек сюйюп билдирликбиз», - дегенди ол.

КъМР-ни Эл мюлк эм аш-азыкъ министерствосуну пресс-службасы.

Атын игилик бла айтдыргъан
2 бет

Ариу жыр ахшы адамгъа ушайды
2 бет

Келир ыйыкъгъа TV-ны, радиону ПРОГРАММАЛАРЫ
3 - 4 бетле

Олимпиада

Алчыланы санында болур муратда

Пекинде оюнла 8-чи августдан 24-чю августха дери бардырыллыкъдыла. Аланы ачылыуларын Россейли къуллукъчуладан премьер-министр Владимир Путин да боллукъду. Битеу да Къытайгъа бизни команда ючюн жарсыргъа спортну сюйгенледен беш мингнге жууукъ адам барлыкъдыла. Олимпиада оюнла къууанчлы халда 8-чи августда ингирде 8 сагъатда 8 минутда 8 секундда Пекинни «Птичье гнездо» деген стадионунда ачыллыкъдыла.

РФ-ни КНР-де посольствосуну советниги-келечиси Игорь Моргулов геуюрге кюн Пекинде айтханына кёре, Владимир Путин Къытайда эки кюн турлукъду. Ол, Оюнланы ачылыуларына къатышхандан сора да, КНР-ни Правительствосуну Председатели Ху Цзиньтао бла эм КНР-ни къырал советини премьери Вэнь Цзябао бла тюбеширикди.

Команда эсепде Россей алчыланы санында болургъа муратлыды.

- Олимпиаданы аллында сезон Россей битеу дуниядa да спортда алчы болгъанын кёргюзтгенди. Аны себепли команда эсепде саугъалы жерни аллыгъыбызгъа ишексиз болургъа эркинбиз, - дегенди Россейни Олимпиада комитетини вице-президенти Владимир Васин. Ол къыралны командасына башчылыкъ этеди.

Васинни айтханына кёре, оюнлагъа къатышыргъа 467 спортчу сайланнгандыла. Ала 302 олимпиада дисциплинадан 244-де кёргюзтюрюкдюле кеслерин. Аслам спортчула Москвадан, Санкт-Петербургдан, Ростов областьдан, Краснодар крайдан, Самара, Волгоград эм Свердловск областьладан, Татарстан Республикадандыла. Бизни къыралны делегациясына тогъуз жюзге жууукъ адам киргендиле. Ол кёрюмдю бла, Къытайдан бла Американы Бирлешген Штатларындан сора, Россей ючюнчю жердеди.

Муткону айтханына кёре, бек ахшы умутла спортну бокс, тутушуу, художестволу гимнастика, синхрон жюзюу, ачыкъ сууда жюзюу, женгил атлетика, илишан атыу, фехтование, ауур атлетика тюрлюлеринде эриширикле бла байламлыдыла.

Баш тренер Валентин Маслаковну айтханына кёре, жаланда женгил атлетле Пекинде бек аздан онбеш майдал алыргъа керекдиле. Хар тюрлюсюнден да бешишер.

Россейни Олимпиада комитетини башчысы Леонид Тягачёв россейли спортчула майдалла бла Къытайны озарыкъларына ишексизди. «Оюнлада саугъаланы саны бла Къытай бла эриширигибизни уялмай айтама. Афиныледе бардырылгъан Олимпиадада ол жаны бла биз аланы хорлагъан эдик. Алай бу жол къыйынырак боллукъду, нек дегенде къытайлыла кеси жерлериндедиле», - дегенди ол.

Тёрт жыл мындан алгъа Афиныледе россейли спортчула 92 майдал алгъандыла (27 алтын, 27 кюмюш, 38 доммакъ). Саугъаланы саны бла бизни къырал экинчи болгъан эди. АБШ-ны олимпиадачылары 103 майдал алгъан эдиле.

ХУРМЕТЛЕУ

Атын игилик бла айтдыргъанды

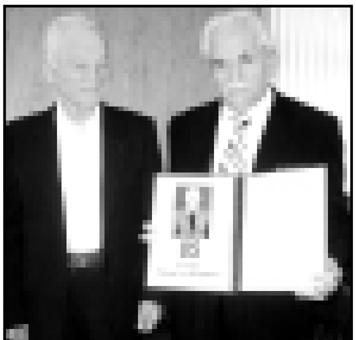

Солдан онгнга: Абдуллаланы Мустафа Созайланы Мухашны алгъышлайды.

Бизни жарыкъ, мамыр жашаууубуз ючюн къанларын, жанларын аямай, Уллу Ата журт урушда Хорламны болдургъанла бюгюнлюкде да ал сатырдадыла. Хау, аланы чачларын заман жукъартханды, агъартханды. Ол замандагъы онжети-онсегизжыллыкъ жашланы кёзлери энди алгъынча кёрмей эселе да, бюгюнлюкде да ёсюп келген тёлюлеге, бир эллилерине сёз бла, къолдан келсе уа, иш бла да болушлукъ этерден артха турмайдыла.

Бизни элде - Хасанияда да - аллай огъурлу адамла болгъанларын биз ёхтемлик бла айтабыз. Аладан бирлери - Созайланы Мухашды. Ол бир бёлек жылны эл Советни председателини къуллугъунда ишлегенди, кёплеге болушханды. Эллиле уа аны ол игилигин бюгюн-бюгече да унутмайдыла.

Мухашны жаланда Хасанияда угъай, башха малкъар, къабарты элледе да таныйдыла, намысын кёредиле, атын иги бла сагъынадыла. Ол элде бек ахшыланы араларында биринчиледенди десем, баям, угъай дерикле чыкъмазларына ишексизме.

Бирси кюн бу асыл акъсакъалны туугъан кюню бла алгъышларгъа элни администрациясыны юйюнде, анга уллу намыс-сый берип, ветеранла, эллиле да жыйылгъан эдиле. Администрацияны башчысы Фрийланы Рамазан, Мухаш кёп жылланы жамауат жумушлагъа тири къатышып келгенин белгилей, анга жюрегинден ыспас этгенди, ол барыбызгъа да керекли адам болгъанын чертгенди эм сыйлы грамота, саугъа да бергенди.

Ол кюн Мухашны алгъышларгъа Нальчикде урушну эм урунууну ветеранларыны советини председатели Абдуллаланы Мустафа да келгенди.

- Мен, - дегенди ол, - телефон бла сёлешип, Мухашха жумушуму айтсам, олсагъат жетер, аны тынгылы этер. Сау болсун, ол ёсюп келген жаш тёлюге ахшы юлгюдю. Мындан ары да бизни сюйген тенгибиз, сабийлеринден, аладан туугъанладан къууана, кёп жылланы жашасын, аллыбызда барсын. Бюгюн анга ветеран советни сыйлы грамотасын бла эсде къаллыкъ саугъа бериуню тийишли кёреме.

Акъсакъалгъа элде ветеран организвацияны председатели Тогъузаланы Магомет, эллиле Жаболаны Саладин, Алтууланы Мустафа, дагъыда башхала да алгъыш сёзлерин айтхандыла. Мухашны хасаниячылагъа этген хайырлы ишлерин эсге тюшюргендиле, ол кесин кётюрмеген, ийменчик адам болгъанына шагъатлыкъ этген юлгюле келтиргендиле.

Быллай бир шартны белгилерге сюеме. Созай улуну туугъан кюнюн элни Культура дворецинде, той-оюн этип, белгилерге деген оноу бар эди. Болсада Мухаш кеси унамагъанды аны алай болурун.

Ол жыйылгъанлагъа ыспас сёзюн айтханды. Жюрек ыразылыгъын билдиргенди. Аны, бери чакъырып, кёп жылланы ишлеп кетген жеринде - администрацияны юйюнде - алгъышлагъанлары ючюн артыкъда ыразы болгъанды. Мындан ары да туугъан элине къолундан келгенича болушлукъ этерге хазыр болгъанын чертгенди.

Биз, эллилери, ол узакъ ёмюрлю болурун сюебиз, анга муратларынг толсунла, дейбиз.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Пекиннге Къабарты-Малкъардан юч спортчу кетгендиле

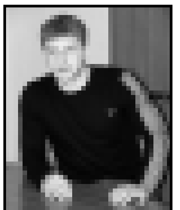

Аккайланы Хажи-Мурат.

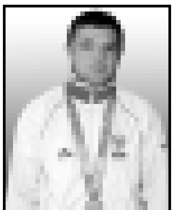

Алим Гаданов.

Асланбек Хуштов.

Къабарты-Малкъардан Россейни жыйымдыкъ командасына юч спортчу киргендиле. Ауур атлетикачы Аккайланы Хажи-Мурат 94 килограмм ауурлукъда эриширикди. Спортчуну Маккаланы Махти жарау этдиреди.

Хажи-Мурат – спортну сыйлы устасыды, Россейни 2008 жылда чемпионуду, 2004 жылда Олимпиада оюнлада кюмюш майдалгъа тийишли болгъанды. Жаш адамланы араларында дунияны рекордсмениди, эр кишилени араларында Россейни рекордсмениди.

Дзюдочу Алим Гаданов 66 килограмм ауурлукъда эриширикди. Анга тренер Олег Саральпов жарау этдиреди. Алим – спортну халкъла аралы классда устасыды, Россейни чемпионуду, 2008 жылда Европаны чемпионатында доммакъ майдал алгъанды, жаш адамланы араларында Европаны биринчилигинде экинчи болгъанды, супер кубокну эм дунияны кубогуну иелериди.

Грек-рим тутушуучу Асланбек Хуштов 96 килограммгъа дери ауурлукъда эриширикди. Аны биринчи тренери Юрий Битоков эди. Шёндю спортчугъа Анзор Карданов жарау этдиреди. Асланбек – халкъла аралы классда спортну устасыды, 2008 жылда Европаны чемпионуду, 2008 жылда дунияны кубогуну иесиди, 2007 жылда Швецияда эм быйыл Поддубныйни хурметине аталып бардырылгъан халкъла аралы турнирледе хорлагъанды.

Ала бла тенг бу Оюнлагъа дзюдочула Аслан Унашхотлов, Хасанби Таов, ауур атлетчи Василий Половников да хазырланнгандыла. Жашла кеслерини жыйымдыкъ командаларында экинчиледиле. Олимпиадагъа къатышырыкъланы санына киргенледен бирине чып тюшсе неда бир башха сылтау бла эришиуге къатышалмаса, бу жашла аланы орунларына чыгъаргъа боллукъдула.

Жарсыугъа, эркин тутушуудан дунияны чемпиону Билял Махов Олимпиадагъа къатышырыкъ тюйюлдю. КъМР-ни Физкультура эм спорт жаны бла къырал комитетини башчысы Аслан Афауновну айтханына кёре, ол Иван Ярыгинни хурметине аталгъан халкъла аралы турнирни аллында ртуть бла ууланнганды эм андан сора эришиулеге къатышырча кюч-къарыу алалмагъанды.

Басмагъа **ОСМАНЛАНЫ Айшат** хазырлагъанды

ШКОЛ ЖАШАУ

Устазла, окъуучула да биригип

Жай лагерьде сабийлени солугъан кюнлери тауусулгъандан сора Огъары Малкъарны Къарчаланы Халимат башлчылыкъ этген биринчи номерли школунда ремонт - къурулуш ишле къыстау башланнгандыла. Устазла, тамата классланы окъуучулары да, бригадалагъа юлешинип, къысха заманны ичинде мекямларыны отоуларын, коридорларын, эшик-терезелерин сюртюп, бояп бошагъандыла. Окъуу башланса, сабийле ариу, таза класслагъа келликдиле.

Бу ишде Киштикланы Маржанны эм аны биргесине ишлегенле Мустафаланы Фатиманы, Темуккуланы Мариналы, Атабийланы Захидатны, Тетууланы Розаны, Токуланы Халиматны къыйынлары кёпдю. Аладан артха къалмай окъуучула Тогъузаланы Мурат, Насталаны Хасан, Нёгерланы Омар, Мисирланы Азнор, Заныколаны Сафият, Атабийланы Аминат бла Зухура, Жангоразланы Мариям эм башха школчула ишлегендиле.

Школну спорт залына ремонтну уа физкультурадан устазла Эндрейланы Дауут, Цаколаны Аслан, Таукенланы Аслан эм психолог Улбашланы Алим бла завхоз Киштикланы Солтан этгендиле. Кёп иш тамамланнганды, болсада алыкъа коридорда линолеум алышыныргъа керекди эм мекямны тыш жанына да ремонт этилликди. Материалла алыннганлай, ол ишле да башланырыкъдыла.

Бизни корр.

Тау эл

Суу быргъыланы алышындырадыла

Кранларыбызда суу тохтаса неда кезиуден-кезиуге бериле тебиресе, аны сылтауу неде болгъаныны сагъышын этмей, жарсып тебирейбиз. Асламысында уа ол быргъыланы тозурагъанларыны хатасынданды. Аны алышхан а шёндю алай тынч тюйюлдю. Анга уллу ахча къоранч этилирге тюшеди. Суу баргъан ызланы кёбюсю уа ол халдадыла.

Къара-Суу элде аллай жарсыу барды. Элни администрациясыны таматасы Толгъурланы Ибрагим бу ишни къолгъа алгъанды. Шёндю Холам эм Октябрь орамлада узунлугъу 600 метр тозурагъан быргъыла алышындырыла турадыла. Ыз къазылып хазыр болгъанды, кереклиси тенгли бир материалла жыйышдырылгъандыла.

Жумушну Наршауланы Хабибуллах башчылыкъ этген «Монтажстройсервис» акционер общество бардырады.

- Эрттенден ингирге дери не кереклигиз барды, не бла болушайыкъ деп, жарсып, къатыбыздан кетмей тургъан Ибрагимге, орамланы къазып, адамлагъа жюрюрге къыйынлыкъ салгъаныбызгъа тёзгенлери ючюн къара суучулагъа ыразыбыз. Бу ишни не къадар терк бардырыргъа кюреширикбиз, - дейди Хабибуллах. Ол а айтхан сёзюне кертичи жашладан бириди.

Тежаланы Хусей бла Зейтун ишлерин иги билген сваркачыладыла. Быргъыланы бир бирлерине къошадыла. Кюнню халына да къарамай, белгиленнген заманнга жангы ыз бла суу барырча этерикдиле.

Бу иш КъМР-ни промышленность, отлукъ-энергетика комплекс эм жашау журт-коммунальный мюлк министри Уяналаны Кязимни контролюндады.

ХОЗАЛАНЫ Ф.

Жангы китап

Арт заманда бизни жырчыларыбыз жангы китапла бла къууандыра-къууандыра турадыла. Текуланы Махмут, Къулийланы Къайсынны назмуларына жазылгъан жырла бла романсланы бир къауумун жыйышдырып, «На мир смотрите добрыми глазами» деген китапны чыгъаргъанды.

Халкъ ийнагъы Отарланы Омар да «Къарачай-Малкъар халкъ жырланы»къоюп кетгенди бизге. Бу кюнледе уа жырчы эм композитор Асанланы Кулинаны «Акъ марал» деген китабы да дунияны кёргенди.

Ариу жыр ахшы адамгъа ушайды

Жырладан къуралгъан китапны басмадан чыгъыуу башхаладан эсе къыйыныракъ болгъаны белгилиди. Ол багъалы да ишди. Кулина кеси айтханнга кёре, ол, эки жыйырма жырын жыйышдырып, «Эльбрус» китап басмагъа бергенли талай жыл болгъанды. «Акъ маралгъа» аладан жаланда онбешиси киргенди. Аланы саны азыракъ эсе да, китап кеси да жукъаракъ эсе да, ол композиторну эм ариу, белгили да жырларындан къуралгъанды.

Асанланы Кулина поэтлени назмуларын сайлай, аланы магъаналарына уллу эс бургъанын да айтады. Ол макъам такъгъанланы тизмелеринде магъанасыз, жаланда рифмалары келишген тизгинле болмагъаны да анданды, баям. Алайлыгъын поэтлени тизмелери айтып турады: Къулийланы Къайсын, Зумакъулланы Танзиля, Андрей Дементьев, Макытланы Сафар, Ёлмезланы Мурадин, Табакъсойланы Мухтар, Мусукаланы Сакинат, Ахматланы Сафарият, Байрамукъланы Фатимат, Акъбайланы Азрет эм башхала. Ариу, жюрекден чыкъгъан макъам кесине тийишли сёзлени да излейди. Ала бир бирлерин тапсала, ол жыр халкъны аузунда айтылады, эсинде сакъланады.

Биринчи кере «Шукур, энтта тюбедик» (сёзлери Зумакъулланы Т.) дегенни Газаланы Алим бла Сокъурланы Ольга жырлап эшитгенимде, аны жюрегиме жетгенин унутмагъанма. Баям, аллайла кёпле эдиле. Жырчыла, аны дуэт бла айта, гитче сахна оюн къурайдыла десек да, ётюрюк болмаз.

Тиширыуланы сюймеклик лирикалары эр кишиледен эсе башхаракъды деген акъыл да барды. Мени оюмума кёре, ол жырда да сезиледи. Ахматланы Сафариятны бла Мусукаланы Сакинатны «Кёзлеринге къарасам» эм «Болалмайма сенсиз» деген сёзлерине этилген жырланы эсгерейик. Биринчиси жарыкълыгъы, кюн таякъла кибик, тюрсюнлю интонациясы, анда уллу сюймеклик жашагъаны бла кёлюнгю кётюреди. Экинчиси ол сюймекликни кюйгени бла, замансыз кетгени бла жетеди жюрегибизге. Аланы экисине да композитор тийишли музыка тапханды. Сёзле, макъам да, бир бирин толтура, бир бирини татыуун чыгъара, искусство чыгъармагъа бурулады.

«Кёзлеринге къарасам» деген жыр бла байламлы бир иш эсиме тюшдю. Кулина бла малкъар театргъа премьерагъа баргъанда, СГУ-ну (Современный гуманитарный университет) таматасы Атабийланы Алийге тюбейбиз. Ол, жарыкъ саламлашып, былай айтады:

- Кулина, Жангы жылда бериуде «Кёзлеринге къарасам» деген жырны манга лакъырда этген халда жырлагъан эдинг да. Энди андан бери битеу университет:

«Кёзлеринге къарасам,
Алада кюн кюледи,
Сени манга тюбетген
Кюн кеси болур эди...» -

деп, алай къайтарады.

Бир жол да КъМКъУ-ну педколледжинде «Бир жырны ингири» деген тюбешиуге чакъырадыла. Колледжни таматасы Байчеккуланы Нина, сахнагъа чыгъып, былай деди:

- Бизни окъуу юйде жер-жерледе мен дайым да жашла, къызла да къайтарып бир жырны жырлагъанларын эшитгенлей тургъанма. Сора аны авторларын - Ахматланы Сафариятны бла Асанланы Кулинаны - бери чакъырып, ала бла тюбешиу къурагъа дегенбиз. Жыр а «Болалмайма сенсизди».

Кулинаны аллай жырлары бардыла, жарсыугъа, кеслерини жырчыларын табалмай тургъан. Аланы санында Байрамукъланы Фатиматны «Эски бешик» эм Андрей Дементьевни «Баллада о любви» деген назмуларына этген жырларын сагъынсакъ, тамамды. Не ариу жыр да кесини жырчысын тапмаса, ёксюз сабийчады. Аны сюйюп, анга жан салгъан артистди. Аны жюрек кючюню, фахмусуну теренлигине, ауазыны ариулугъуна, сёзлени, алада айтылгъан къадарны неда болумну къараучугъа жетдире билгенине кёреди.

Туугъан журтуну ариулугъу, аны бла ёхтемлиги поэтлеге назмула туудура эсе, композитор а алагъа нотала бла айтады сюймеклик жырын. Къулийланы Къайсынны таула лирикасында эм уллу жерни аладыла десек, семиртирик тюйюлбюз. Кулина поэтни «Покуда стоят эти горы» деген назмуларына марш маталлы макъам тапханды. Ол тауланы ёмюрлюклерин, деменгилиликлерин кесича кёргюзтеди, аланы хар бирине Дебет ишлеген темир чюйлени уруп, жерде бютюнда къаты бегитгенча.

Башында айтханымча, Асанланы Кулинаны жырларындан къуралгъан биринчи китабыны аты «Акъ маралды». Ол да композиторну жазгъанларындан бириди (сёзлери Ёлмезланы Мурадинни). Аны композиторну байрам ингиринде «Ийман» жыр къауум жырлагъаны эсимдеди. Жашла, жырны лирикадан толтуруп, битеу анда болгъан ариулукъну жетдиралгъан эдиле къараучугъа. Жарсыугъа, андан сора ол жырны эшитмегенме.

Дагъыда композиторну хунерини бир жаны: ол чам, сабий жырла да жазады. Аладан китапха «Ханума» киргенди (сёзлери Акъбайланы Азретни). Ол Жангоразланы Мажит айтып белгилиди. Азретни сёзлерине композитор, артист да жан салгъанлары хакъды.

Кулина бла терк-терк тюбешгеним себепли аны жангы жырларыны биринчи тынгылаучусу болургъа да тюшеди. Ол аланы кеси, пианинода согъуп, айтыучуду. Композиторну бети жарып, ауазы ойнап жырлагъанын эслемей къойгъан къыйынды.

Дуниягъа дагъыда бир ахшы адам келгенчады - жангы жырны туугъаны да. Жаланда «Акъ маралгъа» кирген жырла, кеслерини жырчыларын табып, халкъгъа эшитилселе, жашаудан замансыз кетген Байчеккуланы Абидинни бла Жеттеланы Мустафирни ызларындан малкъар жыр искусствогъа ала тутхан ишни андан ары элтген композитор келгенине дагъыда бир кере тюшюнюрюкбюз.

САРАККУЛАНЫ Асият.

Сейир табийгъат болум

Кюн тутулуу

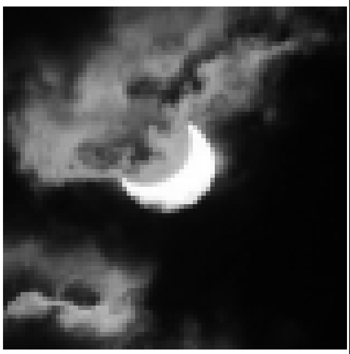

Бюгюн, 1-чи августда, кюн тутуллукъду. Кёп къыралланы миллионла бла саналгъан адамлары, ол санда россейлиле, артыкъда москвачыла, аламны бу сейирлик ишин кюн ортада 2 сагъат чакълы бирни кёрюп турлукъдула. Кюнню тутулгъаныны адамлагъа, жаныуарлагъа да хатасы жетерик тюйюлдю, дегендиле экспертле.

Алай эсе да, кюнню тутулууна ачыкъ къараргъа жарамайды: кёзлеге заран тюшюрюрге боллукъсуз. Бу сейирликге тап къарауну халкъ жарашдыргъан амалларыдан бири - мияланы тютюн бла къаралтып къарауду. Астрономлагъа уа бу жол уллу онгла берликди къудурет – ала кюнню тажыны, атмосферасыны бек къызыу къатыны хар затчыгъын да кёраллыкъдыла. Кюнню тутулуулары уа хар заманда да бир бирден башха боладыла.

Бу сейирликни артыкъда Канадада, Гренландияда, Жангы Жерде иги кёрлюкдюле: алада кюн толусунлай тутуллукъду. Айны кенглиги 250 километр болгъан ауанасы Ямал жарым айрыкамдан башлап Монголияны чегине дери Запад Сибирьни жабарыкъды, андан сора – Къытайны. Кюнню толу тутулгъанын россейли шахарлада – Надымда, Ноябрьскде, Новосибирьскде, Нижневартовскда, Барнаулда, Горно-Алтайскда жашагъанла кёрлюкдюле.

Бу жолгъа дери ахыр кюн тутулуу Россейде эки жыл мындан алда – 2006 жылда 20-чы мартда - болгъанды. Аны Кавказда, Къабарты-Малкъарда, Ставрополь крайда, Къалмукъда, Астрахань областьда, Дагъыстанда, Волгоград областьда, Алтай крайда, Тувада жашагъанла кёрген эдиле.

Россейни Европа кесегинде жашагъанланы асламысы да къуру къаллыкъ тюйюлдюле: ала кюн тутулууну бир кесегин кёрлюкдюле. Аны дуния башыны тёртден биринде чакълысы, энчи айтханда, битеу азиялы къыралланы, Европаны, Жууукъ Востокну къыралларыны, Индияны, Север Американы къыралларыны адамлары кёрлюкдюле.

Басмагъа **ХУЧИНАЛАНЫ Ануар** хазырлагъанды.